

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СВОБОДИ СЛОВА ШЛЯХОМ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТЕЛЕБАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

ENSURING FREEDOM OF SPEECH THROUGH PUBLIC ADMINISTRATION OF TELEVISION IN UKRAINE

Підберезних І.С., д.ю.н.,
професор кафедри історії

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
ORCID ID: 0000-0001-9906-4327

В статті визначено, що публічне адміністрування є ефективним способом забезпечення свободи слова на телебаченні, воно дозволяє забезпечити більшу незалежність телебачення від держави і сприяє розвитку плюральності думок у суспільстві. В сучасній Україні публічне адміністрування телебачення здійснюється за допомогою Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. Національна рада має низку інструментів, які дозволяють їй забезпечувати свободу слова на телебаченні. Відповідно, публічне адміністрування телебачення в Україні здійснюється за допомогою Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. Національна рада є незалежним органом, який відповідає за ліцензування телевізійних каналів, нагляд за їхньою діяльністю та захист прав споживачів. Національна рада має низку інструментів, які дозволяють їй забезпечувати свободу слова на телебаченні. Зокрема, Національна рада, відповідно до встановлених законом може: – ліцензувати телевізійні канали лише за умови дотримання ними певних стандартів, зокрема стандартів свободи слова; – приймати рішення про призупинення мовлення телевізійних каналів у разі порушення ними цих стандартів; накладати штрафи на телевізійні канали за порушення стандартів свободи слова. Незважаючи на певні успіхи, Національна рада має низку проблем, які перешкоджають ефективному забезпеченню свободи слова на телебаченні. Для ефективного забезпечення свободи слова на телебаченні в Україні необхідно: – надати Національній раді достатні ресурси для здійснення ефективного нагляду за діяльністю телевізійних каналів; – забезпечити незалежність Національної ради від держави та інших впливових сил; – підвищити рівень обізнаності населення про права та свободи, пов'язані зі свободою слова на телебаченні. Виконання цих заходів сприятиме забезпеченню свободи слова на телебаченні в Україні та зміцненню демократичних цінностей у суспільстві.

Ключові слова: журналіст, медіа, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, переконання, публічне адміністрування, свобода слова, телебачення.

The article defines that public administration is an effective way to ensure freedom of speech on television, it allows to ensure greater independence of television from the state and promotes the development of pluralism of opinions in society. In modern Ukraine, the public administration of television is carried out with the help of the National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting. The National Council has a number of tools that allow it to ensure freedom of speech on television. Accordingly, the public administration of television in Ukraine is carried out with the help of the National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting. The National Council is an independent body responsible for licensing television channels, supervising their activities and protecting consumers' rights. The National Council has a number of tools that allow it to ensure freedom of speech on television. In particular, the National Council, in accordance with the law, can: – license television channels only on the condition that they comply with certain standards, including standards of freedom of speech; – to make a decision to suspend broadcasting of television channels in the event of their violation of these standards; impose fines on television channels for violating standards of freedom of speech. Despite some successes, the National Council has a number of problems that prevent effective enforcement of freedom of speech on television. To effectively ensure freedom of speech on television in Ukraine, it is necessary to: – provide the National Council with sufficient resources to effectively supervise the activities of television channels; – to ensure the independence of the National Council from the state and other influential forces; – to increase the level of public awareness of rights and freedoms related to freedom of speech on television. Implementation of these measures will help ensure freedom of speech on television in Ukraine and strengthen democratic values in society.

Key words: journalist, media, National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting, persuasion, public administration, freedom of speech, television.

Актуальність дослідження. Свобода слова є однією з найважливіших демократичних цінностей. Вона є основою для розвитку громадянського суспільства, обміну інформацією та формування громадської думки. Телебачення є одним із найважливіших засобів масової інформації, яке відіграє значну роль у забезпеченні свободи слова. У сучасній Україні телебачення є переважно державним. Це означає, що держава має контроль над телевізійними каналами. Це може призвести до обмеження свободи слова, оскільки держава може використовувати свій контроль для просування власних інтересів або для придушення критики.

Одним із способів забезпечення свободи слова на телебаченні є публічне адміністрування. Публічне адміністрування передбачає, що телевізійні канали не належать державі, а управляються незалежними органами. Це забезпечує більшу незалежність телебачення від держави і сприяє свободі слова.

Таким чином, все вище обумовлене зумовлює актуальність дослідження теми забезпечення свободи слова шляхом публічного адміністрування телебачення в Україні.

Огляд останніх досліджень і публікацій. До проблематики забезпечення свободи слова шляхом публічного адміністрування телебачення в Україні звертали свою увагу Брижка В., Габор Н., Гавловський В., Галуцько В., Городенко Л., Гоян В., Гоян О., Залізник Ю., Калюжний Р., Кормич Б., Кушакова Н., Макаренко Д., Орлова К., Потятиник Б., Почепцова Г., Фурашев В., Хахановський В., Цимбалюк В., Швець М., та інші. Однак, вище зазначені вчені доторкалися даної проблематики лише побічно, досліджуючи лише суміжні та дотичні поняття.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в тому щоб на основі аналізу теорії адміністративного права та діючого законодавства розкрити тему забезпечення свободи слова шляхом публічного адміністрування телебачення в Україні

Виклад основних положень. У статті 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зазначається наступне: 1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно

від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств; 2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду [1].

Хоча стаття 10 прямо не згадує про свободу преси, Суд у своїй практиці розробив низку принципів і правил, що надають пресі особливий статус у користуванні свободами, які у ній містяться. Таким чином, свобода преси заслуговує на подальший розгляд у контексті статті 10. Ще одним аргументом на користь особливого розгляду свободи преси свідчить національна практика: значною мірою жертвами порушення права на свободу вираження поглядів з боку органів державної влади є журналісти, а не інші особи.

Т. Ящук вважає, що регулювання медійної сфери, як зазначається в нормативно-правових актах України, має ґрунтуватися на цінностях демократії, поваги до прав людини й основоположних свобод і верховенстві права, забезпечувати розвиток здорової конкуренції на ринку аудіовізуальних медіапослуг, створення й поширення більш якісного контенту та створення рівних можливостей для всіх медіасуб'єктів, постачальників як лінійних, так і нелінійних медіапослуг. Ґрунтуючись на європейській системі, можна створити в Україні таку систему регулювання телерадіоорганізацій, яка б урахувала новітні тенденції розвитку механізмів регулювання світового інформаційного простору. Саме такий підхід, на нашу думку, повинен стати пріоритетним для України [2].

Таким чином, використовуючи європейський підхід, можна в Україні створити систему регулювання телерадіоорганізацій, яка адаптується до сучасних тенденцій у розвитку механізмів регулювання глобального інформаційного простору.

Роль преси як «громадського сторожового пса» вперше була підкреслена Судом у справі Лінгенс проти Австрії. У кількох статтях журналіст критикував тодішнього федерального канцлера Австрії за його політичний крок, що полягав в оголошенні про створення коаліції з партією, яку очолювала особа з нацистським минулим. Журналіст (пан Лінгенс) назвав поведінку канцлера «аморальною», «негідною» і доказом «найнижчого опортунізму». Після приватного обвинувачення, порушеного канцлером, австрійські суди визнали ці заяви наклепницькими і засудили журналіста до штрафу. Стверджуючи його провини, суди також встановили, що журналіст не зміг довести правдивість своїх тверджень. Що стосується останнього питання, Суд визнав підхід національних судів неправильним, оскільки думки (оціночні судження) не підлягають доведенню [3].

Професор В. Галунько, вважає що публічне адміністрування як форма реалізації публічної влади – це адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації, яка є зовнішнім виразом реалізації завдань (функцій) виконавчої влади, що здійснюється з метою задоволення публічного інтересу й негативно відмежується від законодавчої судової та політичної діяльності [4, с. 17].

Крім цього, на його думку основними адміністративними органами які здійснює публічне адміністрування у сфері телебачення в умовах воєнного стану є Ради національної безпеки і оборони України та Національна рада з питань телебачення радіомовлення. Остання здійснює безпосередній адміністративно-правовий вплив на теле-

компанії. Такий вплив здійснюється нормам м'якої дії. Основним засобом впливу на власників, посадових осіб телерадіокомпаній та журналістів є класичний захід адміністративного права переконання. Коли їм роз'яснюється, що в умовах повномасштабного російського терористичного вторгнення паралельно з відбиттям збройного нападу, здійснюється інформаційна війна. Відповідна інформаційна діяльність в м'якому адміністративно-правовому режимі телемараформу є об'єктивною реальністю. Яка обґрунтовується медійним та журналістським обов'язком для власників, менеджерів телеканалів та журналістів вітчизняних і зарубіжних журналістів які працюють в Україні виважено подавати складну, а інколи й страшно інформацію, дотримуватися у визначених законодавчих положень, рекомендацій Міністерства оборони України та здорового глузду стосовно тимчасової інформаційної тиші. Адже Україна знаходиться в стані екзистенціальної війни щодо захисту українських громадян від знищення, збереження української традиції, культури, мови, церкви, не повторення жаклих історичних уроків Голодомору 1932–1933 рр. При умові залучення до формування редакційної політики телемарафону широких верств громадськості, непарламентських та опозиційних патріотичних політичних сил на засадах національної медіа єдності щодо захисту Вітчизни-України-Матері [5].

Згідно із вищезазначеним, головними адміністративними органами, які ведуть публічне адміністрування у сфері телебачення під час воєнного стану, є Ради національної безпеки і оборони України та Національна рада з питань телебачення і радіомовлення, яка має прямий адміністративно-правовий вплив на телекомпанії, і цей вплив реалізується через застосування норм м'якої сили.

Відповідно до статті 15 Закону України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення». Повноваженнями Національної ради щодо організації та перспектив розвитку телерадіомовлення є: – участь у розробці і реалізації державної політики у сфері телерадіомовлення; – розробка і затвердження Плану розвитку національного телерадіоінформаційного простору; – здійснення аналізу стану телерадіомовлення в Україні; – прийняття рішень про створення та розвиток каналів мовлення, мереж мовлення, телемереж, які передбачають використання радіочастотного ресурсу; – визначення порядку технічної розробки багатоканальних телемереж, які передбачають використання радіочастотного ресурсу, та порядку проведення конкурсів на технічну розробку, обслуговування та експлуатації таких телемереж; – замовлення розроблення висновків щодо можливості та умов користування радіочастотним ресурсом України для потреб телерадіомовлення; – сприяння включенню телерадіоорганізацій України до світового інформаційного простору і здійсненню їх діяльності відповідно до міжнародних стандартів; – узагальнення практики застосування законодавства у сфері телерадіомовлення, участь у розробці пропозицій щодо вдосконалення законодавства у цій сфері; – здійснення співробітництва з питань телебачення і радіомовлення з міжнародними організаціями, з органами державної влади та неурядовими організаціями інших країн; – визначення порядку документування, формування, обліку та зберігання телерадіоорганізаціями копій (записів) програм і передач, що виходять в ефір, формування тимчасового архіву та архівного фонду телерадіоорганізацій відповідно до законодавства України; – створення та утримання державного архіву телебачення і радіомовлення України у порядку, встановленому законом [6].

Таким чином, публічне адміністрування телебачення в Україні здійснюється за допомогою Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. Національна рада є незалежним органом, який відповідає за ліцензування телевізійних каналів, нагляд за їхньою

діяльністю та захист прав споживачів. Національна рада має низку інструментів, які дозволяють їй забезпечувати свободу слова на телебаченні. Зокрема, Національна рада, відповідно до встановлених законом може: – ліцензувати телевізійні канали лише за умови дотримання ними певних стандартів, зокрема стандартів свободи слова; – приймати рішення про призупинення мовлення телевізійних каналів у разі порушення ними цих стандартів; накладати штрафи на телевізійні канали за порушення стандартів свободи слова.

За останні роки Національна рада зробила значні кроки для забезпечення свободи слова на телебаченні. Зокрема, Національна рада розробила і затвердила Кодекс телерадіомовлення України, який містить низку положень, що сприяють свободі слова. Крім того, Національна рада запровадила ряд процедур, які дозволяють їй оперативно реагувати на випадки порушення свободи слова на телебаченні.

Незважаючи на певні успіхи, Національна рада ще має низку проблем, які перешкоджають ефективному забезпеченню свободи слова на телебаченні. Зокрема, Національна рада має недостатні ресурси для здійснення ефективного нагляду за діяльністю телевізійних каналів. Крім того, Національна рада іноді піддається тиску з боку держави або інших впливових сил, що може призвести до обмеження свободи слова.

Для ефективного забезпечення свободи слова на телебаченні в Україні необхідно: Надати Національній раді

достатні ресурси для здійснення ефективного нагляду за діяльністю телевізійних каналів. Забезпечити незалежність Національної ради від держави та інших впливових сил. Підвищити рівень обізнаності населення про права та свободи, пов'язані зі свободою слова на телебаченні. Виконання цих заходів сприятиме забезпеченню свободи слова на телебаченні в Україні та зміцненню демократичних цінностей у суспільстві.

Висновки. Отже, публічне адміністрування є ефективним способом забезпечення свободи слова на телебаченні, воно дозволяє забезпечити більшу незалежність телебачення від держави і сприяє розвитку плюральності думок у суспільстві. В сучасній Україні публічне адміністрування телебачення здійснюється за допомогою Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. Національна рада має низку інструментів, які дозволяють їй забезпечувати свободу слова на телебаченні.

Незважаючи на певні успіхи, Національна рада має низку проблем, які перешкоджають ефективному забезпеченню свободи слова на телебаченні. Для ефективного забезпечення свободи слова на телебаченні в Україні необхідно: – надати Національній раді достатні ресурси для здійснення ефективного нагляду за діяльністю телевізійних каналів; – забезпечити незалежність Національної ради від держави та інших впливових сил; – підвищити рівень обізнаності населення про права та свободи, пов'язані зі свободою слова на телебаченні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Європейська конвенція з прав людини. Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 *Голос України* від 10.01.2001 № 3
2. Ящук Т. Регулювання діяльності телерадіоорганізацій в Україні: концепція співрегулювання. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Випуск 27. URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2022/27-2022/14.pdf>
3. *Lingens v. Austria*, 8 July 1986.
4. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., та ін. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2018. 446 с.
5. Галуцько В. Особливості публічного адміністрування телебачення в Україні в умовах воєнного стану. *Право та державне управління*. 2023. Випуск 3. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2023/27.pdf
6. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 1997, № 48, ст. 296. *Відомості Верховної Ради України* від 24.12.1997 р., № 48, стаття 296.